

" ...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ :

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin, konuya ilişkin açıklamalarının yer aldığı 28.11.1988 günlü ara kararında, davacı vekilinin 10.8.1988 günlü dilekçesinde belirtilen nedenler dayanak yapılmak suretiyle "... 2098 sayılı ve 3395 sayılı kanunlarla kabul edilen sistem ile Millî Savunma Bakanlığı işyerlerinde çalışanlarla aynı şartlarda çalışan azotlu gübre sanayii kolundaki işçiler arasında inandırıcı ve makul gerekçelerle açıklanması mümkün olmayan bir ayırım yapılmıştır.

Aynı şartlarda hatta daha ağır şartlarda çalışmasına rağmen her iş kolundaki işçiler ek birinci maddede bu iş kolu sayılmadığı için itibari hizmet süresinden yararlanamamaktadırlar, bu da Anayasanın 10. maddesinde açıklanan eşitlik ilkesine ve Sosyal Hukuk ilkesine aykırı düşmektedir.

Bu durum karşısında Mahkememiz söz konusu cümleleri Anayasanın 10. maddesine ve Cumhuriyetin niteliklerini belirten Anayasanın 2. maddesinde yazılı Sosyal Hukuk devleti ilkesine aykırı bulmuştur.

Açıklanan gerekçe uyarınca davacı vekilinin Anayasaya aykırılık iddiası Mahkememizce ciddi bulunarak ve eksiklikler giderilerek söz konusu cümlelerin iptali için dosyanın Anayasa Mahkemesine gönderilmesine . .. karar verildi." denilerek söz konusu dilekçenin sonuç kısmında belirlendiği biçiminde, 3395 sayılı Yasa'nın 13. maddesinin "Sigortalılar" başlığı altındaki birinci sütununda yer alan İL, III. ve IV. bentlerin Anayasanın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğundan söz edilerek iptali istenmiştir.

Davacı vekilinin Anayasa'ya aykırılık savlarını içeren ve itiraz yoluna başvuran Mahkemenin de ciddî bulduğu 10.8.1988 günlü dilekçesinde "Aykırılık Gerekçesi" ile "Sonuç ve İstem" başlıkları altında aynen; "... AYKIRILIK GEREKÇESİ: 1. Sosyal Güvenlik Hukukunun, aynı koşullara sahip şahıslara eşit bir biçimde uygulanması, bu hukuk dalının temel ilkelerindendir. (Y, 10. HD. 10.5.1983, 1909/2488, YKD. 1983, S. 1768).

Oysa, 2098 sayılı ve 3395 sayılı Yasalarla kabul edilen istem nedeni ile, örneğin, gaz maskesi ile çalışmayı gerektiren Millî Savunma Bakanlığı işyerlerinde çalışanlar ile aynı koşullarda çalışan Azotlu Gübre Sanayii işkoluna mensup işçiler arasında anlamsız, makul gerekçelerle açıklanması mümkün olmayan bir ayırım yapılmaktadır. Zira aynı koşullarda, hattâ daha ağır koşullarda çalışmasına rağmen Harb-İş kolu mensubu işçi sırf Ek 1. Maddede bu işkolu sayılmadığı için, itibarî hizmet süresi uygulamasının dışında kalmaktadır.

Böyle bir uygulamaya meydan veren yasa hükmünün Anayasa'ya ve Anayasa'nın 10. maddesinde ifadesini bulan eşitlik ilkesine ve yukarıda açıkladığımız Sosyal Sigorta Hukuku ilkelerine aykırı olduğu aşîkârdır.

2. Bazı işçilere itibarî hizmet süresi tanınmasının iki gerekçesi olabilir. Bunlardan birincisi özendirme, diğeri ise çalışma gücü ve hayat süresini alabildiğine kısaltan ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanların bu özel durumlarına göre özel emeklilik yaşı saptamak, erken yıprananlara erken dinlenme olanağı sağlamaktır.

2098 ve 3395 sayılı Yasalar hangi gerekçeye ağırlık vermiş olurlarsa olsunlar, aynı koşullarda çalışan işçiler arasında, çalıştıkları işkolları yönünden ayırım yapmaları ile bir anlam taşımamaktadırlar. Şayet özendirme gerekçesi ağırlıkta ise, neden özendirme açısından, Savunma Sanayi Sektörünün, Şeker Sanayi İşkolundan daha az önemli sayıldığını anlamak, Basın-iş Sektörünün, neden Demir-Çelik İşkolundan daha önemli sayılması gerektiğini açıklamak mümkün değildir.

Kaldı ki, 2098 ve 3395 sayılı Yasalarda amaç, özendirmeden çok, çalışma gücünü hızla azaltan ve ömrü kısaltan, ağır, tehlikeli ve yıpratıcı işlerde çalışanlara nispeten daha rahat işlerde çalışanlara nazaran özel himaye sağlamaktır. Her iki Yasa'nın gerekçesinde bu amaca ağırlık verildiği görülmektedir. Amaç, özel himaye sağlamak olunca eşitsizlik daha da çarpıcı bir hale gelmektedir.

3. Yasa gerekçeleri incelendiğinde, özellikle 2098 sayılı Yasanın gerekçesinde Sosyal Sigorta Hukuku ilkelerine aykırı düşüncelerle hareket edildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin, 2098 sayılı Yasanın gerekçesinde; "Kontak anahtarını kapatan şoför, kazmasını bırakan işçi için, dinlenme ve istirahatata çekilme imkanı vardır. Fakat, gazetenin fikir işçisi, toplumda duyduğu, düşündüğü, gördüğü için mesleğin bu sürekliliğine, durmazlığına mukabil bir de gerilimi vardır ki fiziki ve ruhi çöküntülere sebep olduğu tıbbi deneylerle sabittir." denilmektedir.

Sorun dinlenme fırsatı bulmak ya da bulamamak sorunu değildir. Gün boyunca zehirli gazların etkisi altında kalan ya da jet bakım atölyesinde yüksek gürültüye ve sarsıntıya maruz kalan işçinin, bu iş özellikleri nedeni ile bünyesinde meydana gelen tahribatın uyumak ya da istirahat etmekle geçip geçmeyeceğidir. Bu tahribatın uyumakla geçmeyeceği de açıktır.

3395 sayılı Yasanın gerekçesinde ise işkolu ölçütünü haklı göstermeyen bir gerekçeye yer verilmektedir. "Sosyal Güvenlik sistemlerinde, itibari hizmet süresi ve fiili hizmet zammı gibi uygulamalara, vücudu yıpratıcı, dolayısı ile çalışma gücünü ve hayat süresini azaltıcı işyerlerinde çeşitli tehlikelere açık olarak çalışanlar için yer verilmektedir."

2098 sayılı Yasanın gerekçesinde ayrıca 3395 sayılı Yasanın gerekçesinde yapıldığı gibi, Anayasanın eşitlik ilkesine ve hak ve hakkaniyet öğelerine yollama yapılmakta, ancak eşitlik sağlamak amacıyla çıkartılan yasa başka ve daha büyük eşitsizliklere yol açmaktadır.

Söz konusu ağır ve yıpratıcı işlerde fizikî, ruhî ve fizyolojik bakımlardan insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen şartlar altında çalışanların tümünün itibari hizmet süresinden yararlandırılman, gerek Anayasanın eşitlik ilkeleri ve gerekse Sosyal Güvenliğin temel prensiplerine uygun düşeceği için zorunlu görünmektedir.

Böyle bir gerekçeden sonra, itibari hizmet süresinden yararlandırılacakların işkolu itibariyle belirlenmesi, gerekçeye aykırı olduğu gibi, bu gerekçede haklı olarak zikredilen eşitlik ilkesi ve sosyal güvenlik hukukunun temel prensiplerine aykırıdır.

Nitekim itibari hizmet süresi uygulamasına işkolu açısından sınırlama getirilmesinin yarattığı adaletsizlik, 3395 sayılı Yasanın TBMM'deki müzakereleri sırasında hissedilmiş, Milletvekilleri yasa maddesine çeşitli işkollarının eklenmesini önermişlerdir (Ek: TBMM Tutanak Dergisi, S. 20&, vd).

Oysa itibari hizmet süresi uygulamasında eşitsizliği önlemenin yolu Ek 1. Madde'de sayılan işkolları sayısını arttırmak değil, işkolu şartını tamamen kaldırıp, itibari hizmet süresinden yararlandırılacak işçileri, maruz kaldıkları yıpratıcı, yaşam süresini ve çalışma gücünü azaltan hizmet yerleri itibariyle belirlemektir.

4. Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında Anayasada yer alan eşitlik ilkesini uygulamıştır.

Örneğin: 19.4.1966 gün ve 1966/1-21 sayılı kararda (Anayasa Mahkemesi Dergisi, 1967, Sayı: 4, S. 148 vd.) "Kanun önünde eşitlik ilkesi, bir temel kural olarak TC. Anayasasının 12. maddesinde yer almıştır. Tarih boyunca toplum hayatlarında çok ağır basan etkenlerden olmaları dolayısıyla dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımlarının eşitsizliğe yol açmayacağı, başka ülkelerin Anayasa ve İnsan Hakları belgelerinde olduğu gibi burada da özellikle ve kesin bir dille belirtilmektedir köyde oturan çiftçileri zoralımdan bağımsız tutan ve onlara bir ek para cezası verilmesi ile yetinilmesini öngören hüküm, Anayasanın bu maddesi ile karşılaştırılıp ölçüye vurulduktaki aykırılık hemen kendini gösterir. İnceleme konusu hüküm, köylerde oturan çiftçileri ceza bakımından, belediye sınırları içinde oturanlarınkine eşit olmayan haklardan yararlandırmakta, imtiyazlı zümre durumuna getirmektedir." açıklamasına yer verilmektedir.

Keza 25.2.1975 gün ve 1973/38, 1975/23 sayılı kararda (Anayasa Mahkemesi Dergisi 1976, Sayı: 13, S. 260): "... Sosyal Hukuk Devleti güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve böylece toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş uygar görüşe ve Anayasanın temel yapı ve felsefesine göre, gerçek Hukuk Devleti ancak Toplumsal Devlet anlayışı içinde ise bir anlam kazanır. Hukuk Devletinin amaç edindiği (Kişiliğin Korunması) toplumda sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yolu ile gerçekleştirilebilir", ".... özetlenecek olursa Üniversite öğreniminin paralı olması Anayasa hükümleri ile bağdaşmamakta, mali durumu iyi ve kötü öğrenciler arasında eşitsizlik yaratmakta, fırsat eşitliği ilkesini ortadan kaldırmaktadır" denilmektedir.

Anayasa Mahkemesi bu iki kararı ile, eşitlik ilkesini dar anlamıyla değil, geniş anlamıyla uygulamakta, Prof. Dr. Bülent Nuri Esen'in Anayasa Mahkemesine Göre Türk Anayasa Hukuku Anlayışı isimli eserinin (Ankara 1966) 69. sayfasında tanımladığı eşitlik ilkesini gerçekleştirmektedir.

Prof. Dr. Bülent Nuri Esen bu eserinde eşitlik ilkesini şöyle tanımlamaktadır :

"... klasik manada eşitlik, Kanun önünde eşitliktir. Yalnız 1961 Anayasası bir başka eşitliği daha ortaya koymuştur. 41. maddenin 1. fıkrasında bunun ifadesini görüyoruz. ... Bu hükme göre ferden fiilen eşitliğini mümkün kılacak iktisadi ve sosyal şartların sağlanması gerekmektedir. Sosyal adalet fikri bu gelişmeyi işaret eder."

Bir başka kararında Anayasa Mahkemesi (23.5.1972 gün, 2/28, Anayasa Mahkemesi Dergisi; Cilt: 10, S 406) eşitlik ilkesini olumsuz yönelen tanımlamış ve "... Anayasanın 12. maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesi ancak birbirine benzeyen durumlarda ya da kurallardaki aykırılığı haklı kılacak bir gerekçe bulunmayan hallerde çiğnenmiş olabileceği gibi, yasaların genelliği ve dolayısı ile de Anayasanın 2. maddesindeki Hukuk Devleti ilkesine dayanılması yalnızca benzer durumlarda benzer yararların düzenlenmesinde söz konusu olabilir." hükmünü vermiştir. (Benzer karar için Bkz. 18.11.1980, 20/57, RG. 18.1.1981).

Olayımızda ise bu kararlarda belirtilenin aksine, benzer çıkarların farklı düzenlenmesi söz konusudur ve farklı bu düzenlemenin makul bir gerekçesi, haklı ve adil bir dayanağı yoktur.

Bu kararlarda işlenen görüşlerin ışığı altında, konumuzu oluşturan Ek 1. Madde ele alındığında, yapay ışık altında çalışan ya da fazla gürültü -ihtizaz yapan makinalarla çalışan işçiler arasında mensup oldukları işkolu yönünden yaratılan farklılığın makul bir gerekçesi olamaz diye düşünmek mümkündür.

Şimdi burada Anayasa Mahkemesinin, iptal yoluyla yasa kapsamını genişletmeyeceğine dair kararlar, özellikle 21.10.1963 gün ve 963/ 172-244 sayılı kararı (Anayasa Mahkemesi Dergisi, Sayı: 1, Sayfa: 439) üzerinde durmak gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 3008 sayılı İş Kanununun uygulama sınırlarını belirleyen maddesinin iptali istemiyle açılan davada, "... halbuki Anayasa Mahkemesinden, ancak Anayasaya aykırı olan bir kanun hükmünün, uygulama alanından kaldırılmasını sağlamak için iptal kararı istenebilir, yoksa bir hükmün uygulama alanının genişletilmesi amacı ile değiştirilmesini sağlamak için iptali istenemez. Zira bu yolda bir istemde, söz konusu hükmün iptali değil daha geniş alana yayılmak suretiyle uygulamada kalması amacı bulunmaktadır ki..." gerekçesi ile iptal isteminin reddine karar vermiştir.

Olayımızda bu davadaki olayın özellikleri yoktur. Biz Ek 1. Madde'-nin tümünün değil sadece işkoluna ilişkin bölümlerinin iptalini talep etmekteyiz. Bu iptal, yasanın düzenlenme biçiminden kaynaklanan adaletsiz ve Anayasaya aykırı bir durumu ortadan kaldıracaktır. Maddenin işkoluna ilişkin hükümlerinin iptali halinde, sol tarafta yer alan ve hizmetin geçtiği yer belirlemesi yürürlükte kalacak ve böylece eşitsizlik ve adaletsizlik ve giderilmiş olacaktır.

Sonuç ve İstem: I. Davamızda uygulanması gereken madde 506 sayılı yasaya 2098 sayılı yasayla eklenen ve 3395 sayılı yasayla değiştirilen Ek 1. Madde'dir.

II. Maddenin işkollarını belirleyen cümleleri olan: "II. Basım ve gazetecilik işyerlerinde 1475 sayılı Kanun ve değişikliklerine göre çalışan sigortalılar."

"III. Gemi adamları, gemi ateşçileri, kömürcüler, dalgıçlar."

"IV. Azotlu gübre ve şeker sanayiinde, fabrika, atölye, havuz ve depolarda, trafo binalarında çalışanlar." cümleleri Anayasamızın 10. maddesinde kabul edilen ilkelere aykırıdır.

III. Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu nedenlerle Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2949 sayılı Kanunun 28. maddesi gereğince, konunun itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine sunulmasını ve bu yolla maddenin Anayasaya aykırı cümlelerinin iptalinin sağlanmasına karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim." denilmektedir."